

Doc. PhDr. Pavel Janoušek, CSc.
 Újezd 42
 Praha 1
 Ústav pro českou literaturu AV ČR
 Na Florenci 3
 Praha 1
janousek@ucl.cas.cz

JOSEF ŠVÉDA: MAŠÍNOVSKÝ MÝTUS. IDEOLOGIE V ČESKÉ LITERATUŘE A KULTUŘE OD DRUHÉ POLOVINY DVACÁTÉHO STOLETÍ K DNEŠKU

Posudek školitele

Tématem a předmětem předložené práce je dnes obecně známý příběh bratří Mašínů (a jejich otce Josefa). Její autor k tomuto příběhu ale nepřistupuje jako ten, kdo si klade za úkol poznat a vyložit historickou pravdu, nýbrž jako ten, pro koho je fakticita jevů méně podstatná než narativní konstrukce, jejichž prostřednictvím jsou události a fakta interpretována, hodnocena a transformována v sociální a ideologický mýtus. Ve svém pojetí mýtu přitom Švéda navazuje zejména na Rolanda Barthesa: v jeho stopách chápe mýtus jako spontánní i vědomou ideologickou manipulaci, která ruší složitost lidských činů a dodává jim jednoduchost „samozřejmých a přirozených“ esencí, které „vypadají, jako by značily samy od sebe“. Mýtus tak podle Švédy má sice schopnost uspořádávat svět, činí tak ale pouze za tu cenu, že kontraindikace a dialektiku mnohoznačného nahrazuje jednoznačností, jejímž smyslem je ztotožnění se adresáta s určitými – *vždy*

se nesoustřeďuje na tradiční problematiku literárního díla a jeho smyslu. Jako daleko přitažlivější se mu totiž jeví možnost analyzovat širokou kategorii *textů*

. Zajímají ho tudíž nejen literární zpracování zvoleného mýtu, ale i jeho průnik do osobních svědectví, historických knih, učebnic či televizních filmů a pořadů.

Důkladnou narativní analýzu různých variant zvoleného příběhu a jejich vzájemná porovnání přitom autor chápe jako nástroj k pojmenování a rozkrytí ideologií, která tyto varianty spoluutvářely a argumentačně i hodnotově ukotvovaly, jakož i diskursivních zvrátů, které jejich střídání doprovázely. Postupně a detailně tak rozebírá ideologickou interpretaci *komunistickou*

nacionalistickou

antikomunistickou

kterou ale nevnímá jako o nic pravdivější, neboť mu reprezentuje ideologii současného liberalismu).

Švéda se snaží vědomě a cíleně zaujímat pozici všemi těmito ideologiemi. Z jeho výkladu je však patrné, že jako příslušník nejmladší vědecké generace první dvě z nich, tedy komunistickou a nacionalistickou, vykládá jako víceméně historické záležitosti, zakotvené v minulém čase a v mrtvých kontextech. Naopak ideologií liberální vnímá jako velmi živou a skrze zvolené téma ji chce nejen pojmenovat a zhodnotit, ale také se s ní osobně vyrovnat.

Není proto těžké předpokládat, že Švédova práce – po své publikaci, kterou vřele doporučuji – vyvolá nemalý ohlas a také kritiku, a to zejména ze strany těch, kteří se identifikují s tímto živým a velmi produktivním liberalistickým mýtem. Zdá se však, že tento polemicky, až provokativní rozměr práce je od počátku součástí autorova záměru.

Jako školitel mohu prohlásit, že Josef Švéda při výběru tématu, jeho formulaci i při jeho zpracovávání vystupoval vždy jako vyhraněná a samostatná osobnost s jasným názorem a také jako člověk velmi pracovitý. Současně ale byl vždy schopen své zaujetí korigovat konkrétním materiálem a také v dialogické konfrontaci s názory jiných, ať už vyjádřených ústně, nebo prostřednictvím publikací. Výsledná práce je tak dokladem toho, že se mu podařilo ovládnout širokou teoretickou a filozofickou literaturu, jež se dotýká předmětu jeho zájmu (v čemž mu jistě napomohl i dlouhodobý pobyt v zahraničí), a zároveň se v ní zorientovat tak, aby byl schopen tuto znalost využít nikoli jako ozdobný ornament, ale jako funkční poznávací a argumentační nástroj.

Nejen proto doporučuji doktorskou práci Josefa Švédy k obhajobě, a to s výsledkem kladným.